

ODLOŽENÁ DAŇ (OD ÚPLNÉHO ZAČÁTKU)

Odložená daň je považována za abstraktní součást účetnictví a jako taková není u účetních příliš v oblibě, snad podobně jako deriváty nebo sestavování přehledu o peněžních tocích. Smyslem tohoto článku je mínění o odložené dani poněkud poopravit a ukázat její smysl i poměrně snadnou cestu k jejímu stanovení, zaúčtování i ověření.

Začněme od začátku. Proč se vůbec odloženou daní, kterou Němci nazývají daní skrytou (latente steuer), zabývat. Pro snadnější pochopení udělejme úrok stranou. Představme si situaci, kdy naše společnost zaplatila v srpnu nájemné na celý rok dopředu. Jedná se o natolik učebnicový příklad, že zřejmě každého účetního okamžitě napadne, že je nutné aplikovat akruální princip účetnictví, tedy zásadu, podle které jsou výnosy a náklady vykazovány v těch obdobích, ke kterým se věcně a časově vážou, a nikoli v obdobích, kdy byly v souvislosti s nimi přijaty či vydány peněžní prostředky. Je to ten princip, který od sebe tak závažným způsobem odlišuje daňovou evidenci (dříve jednoduché účetnictví) od účetnictví (dříve podvojného).

Zřejmě každý účetní tak téměř automaticky rozdělí zaplacené nájemné na část vztahující se k aktuálnímu roku a na část vztahující se k roku následujícímu. A tu druhou tzv. časově rozliší, vykáže ji v aktivech společnosti jako součást nákladů příštích období. A až nastane ten správný čas, tedy příští rok, tyto náklady příštích období rozpustí do nákladů období běžného. Jednoduchým postupem tak zatíží výsledky hospodaření běžného i následujícího roku o tu část uhrazeného nájemného, která do jednotlivých výsledků hospodaření náleží.

Nyní pokračujme dále, jen s jiným příkladem. Představme si situaci, kdy zjistíme, že ve skladu máme zásoby řekněme v hodnotě 1 000, jejichž skutečná hodnota je nižší než ta účetní.

Zásoby pravděpodobně nevyužijeme, jsme však schopni je prodat za desetinu jejich účetní hodnoty. Bohužel se nám je ale nepodaří prodat dříve než v následujícím roce.

Je to typická situace pro tvorbu opravné položky. Pokud jsme oprávněně přesvědčeni, že jsme schopni zásoby za desetinu jejich účetní hodnoty prodat, pak budeme tvořit opravnou položku ve výši 900, abychom tuto v příštím roce čerpali v souvislosti se ztrátou, která nám při prodeji nastane. Není to nic jiného než aplikace principu opatrnosti, tedy vykazování i nerealizovaných, nicméně předpokládaných ztrát. A my pro příští rok se ztrátou z prodeje zásob uvažujeme.

Co se bude dít v této situaci z pohledu daně z příjmů. Tvorba opravné položky k zásobám i její čerpání jsou daňově neúčinné, daňový základ nebude těmito pohyby ovlivněn. Výsledek hospodaření ovšem přirozeně ano. Abychom si to mohli ukázat názorněji v číslech, připustíme ještě některé výchozí podmínky. Tou první je, že ze všech ostatních transakcí včetně vlastního prodeje zásob máme výsledek hospodaření ve výši 5 000, jediné, co není v tomto výsledku hospodaření promítnuto je naše práce s opravnou položkou k zásobám. A abychom se netrápili drobnými, připustíme, že sazba daně z příjmů je rovných 20 % a jediným rozdílem mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem je naše práce s opravnou položkou k zásobám. Jak to tedy bude v jednotlivých letech vypadat?

	2014	2015
Výsledek hospodaření před změnou opravné položky k zásobám	5 000	5 000
Změna opravné položky k zásobám	-900	+900
Výsledek hospodaření před zdaněním	4 100	5 900
Transformace na daňový základ	+900	-900
Daňový základ	5 000	5 000
Sazba daně z příjmů	20 %	20 %
Daň z příjmů	1 000	1 000
Podíl daně z příjmů na výsledku hospodaření před zdaněním	24,39 %	16,95 %

Několik vysvětlení k výše uvedené tabulce. Změna opravné položky k zásobám ukazuje, jaký má její tvorba, resp. její čerpání dopad na výsledek hospodaření před zdaněním. Transformace na daňový základ promítá daňovou neúčinnost tvorby a čerpání opravné položky, neutralizuje tedy její dopady a výsledný daňový základ je tak totožný s výsledkem hospodaření před změnou opravné položky k zásobám. Pravděpodobně nejzajímavějším řádkem v tabulce je ten poslední ukazující podíl splatné daně z příjmů na našem výsledku

hospodaření před zdaněním. Jak se vám pozdává, že v roce, kdy máme nízký výsledek hospodaření, platíme relativně vyšší daň, a v roce, kdy se nám naopak z pohledu výsledku hospodaření daří, máme daň nízkou?

Na vině je samozřejmě opravná položka k zásobám, která nám vytváří rozdíly mezi účetním výsledkem hospodaření a daňovým základem, ze kterého je počítána splatná daň. Podívejme se, co by se v té samé situaci dělo, pokud bychom dopady opravné položky k zásobám nějakým způsobem eliminovali:

	2014	2015
Změna opravné položky k zásobám	-900	+900
Výsledek hospodaření před zdaněním	4 100	5 900
Daňový základ	5 000	5 000
Sazba daně z příjmů	20 %	20 %
Daň z příjmů (splatná)	1 000	1 000
Daňový dopad změny opravné položky k zásobám	-180	+180
Daň z příjmů očištěná o dopad změny opravné položky k zásobám	820	1 180
Podíl očištěné daně z příjmů na výsledku hospodaření před zdaněním	20,00 %	20,00 %

Daňový dopad změny opravné položky jsme stanovili jako součin její změny a sazby daně z příjmů. Očištěná daň z příjmů je součtem splatné daně z příjmů uvedené v daňovém přiznání naší společnosti a daňového dopadu změny opravné položky k zásobám.

Podívejme se na poslední řádek druhé tabulky. Podíl očištěné daně z příjmů na výsledku hospodaření před zdaněním se nám ustálil na 20 %, tedy na sazbě daně z příjmů. Očištěná daň je tak v našem případě součinem výsledku hospodaření a sazby daně z příjmů, vykazujeme tak daňový náklad, který věcně

i časově souvisí s námi dosaženým výsledkem hospodaření. Už ve své účetní závěrce netvrdíme, že čím méně vyděláme, tím máme relativně vyšší zdanění příjmů, a naopak. Uplatnili jsme akruální princip. Zbývá jediné. Přestat mluvit o očištění daňového nákladu a využít zavedeného pojmu **odložená daň**.

Odložená daň tak není ničím jiným než praktickou aplikací akruálního principu na daňový náklad. Shodneme-li se na tom, že akruální princip je jedním z nejdůležitějších principů, na kterých účetnictví stojí, pak je jen krůček k uznání oprávněnosti účtování o odložené dani. A pokud jsme tuto oprávněnost

uznali, můžeme postoupit dále, tedy k jednotlivým krokům, které musíme ujit, abychom na konci odloženou daň v účetní závěrce korektně vykázali.

Z čeho odložená daň vzniká

V úvodu tohoto článku jsme pracovali s opravnou položkou k zásobám. Označili jsme ji jako zdroj nesrovnalosti v podílu splatné daně z příjmů na výsledku hospodaření před zdaněním, pomocí ní jsme celkovou daň očistili, opravná položka k zásobám se tak pro nás stala zdrojem odložené daně. Pojďme navázat a upřesnit, z čeho může odložená daň vzniknout.

Jak vyplynulo z příkladu, odložená daň vzniká tehdy, existují-li rozdíly mezi výsledkem hospodaření před zdaněním a daňovým základem. Toto obecné tvrzení ovšem není zcela korektní, proto je nutné jej upřesnit.

Opravná položka k zásobám v našem případě vytvořila v roce 2014 rozdíl, díky kterému jsme zaplatili relativně vyšší splatnou daň, než by odpovídalo daňové sazbě. Současně ovšem tato opravná položka v roce 2015 tento rozdíl smazala, v roce 2015 jsme platili naopak relativně nižší splatnou daň z příjmů. Pokud bychom uvažovali roky 2014 a 2015 jako jeden, pak by náš výsledek hospodaření před zdaněním byl 10 000, daňový základ také a splatná daň z příjmů 2 000, tedy rovných 20 % z výsledku hospodaření před zdaněním. A tato schopnost rozdíl nejenom vytvořit, ale i „smazat“ je zásadní kvalitou rozdílů, díky kterým odložená daň vzniká a zaniká.

Rozdíly mezi výsledkem hospodaření před zdaněním a daňovým základem je tak možné podle této kvality rozdělit do dvou skupin:

Přechodné rozdíly (temporary differences)	Rozdíly mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem, které v jednom účetním období vzniknou a v některém z budoucích účetních období opět zaniknou (zrealizují se).
Trvalé rozdíly (permanent differences)	Rozdíly mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem, které v jednom účetním období vzniknou a již nikdy nezaniknou.

Příkladů rozdílů mezi výsledkem hospodaření před zdaněním a daňovým základem je tolik, kolik je jednotlivých bodů příslušných ustanovení zákona o daních z příjmů. S každou novelou zákona o daních z příjmů se jejich počet mění, proto není v možnostech tohoto článku všechny popsat. Nicméně můžeme označit ty nejběžnější, které ovšem svým pokrytím obsáhnout jistě více než 99 % situací. A protože je téma odložené daně na výsost účetní, budeme se držet účetní osnovy.

Dlouhodobý majetek

Dlouhodobý majetek má tu vlastnost odlišující jej od ostatních položek majetku a závazků, že je odepisován. Zatímco účetní odpisy jsou stanoveny s ohledem na plánované využívání dlouhodobého majetku a jeho reálnou životnost, daňové odepisování se řídí příslušnými ustanoveními zákona o daních z příjmů a jeho úkolem je rozprostřít výdaj na pořízení dlouhodobého majetku tak, aby nebyl státní rozpočet až přespříliš zatížen poklesem výběru daně z příjmů v roce pořízení. Výsledek hospodaření je tak ovlivněn účetními odpisy, daňový základ daňovými odpisy a jednotlivé druhy odpisů se od sebe zcela jistě budou lišit. Jedinou jistotou v této situaci je, že ať účetní, nebo daňové odpisy v konečném efektu umožní dlouhodobý majetek ze 100 % jeho pořizovací hodnoty, jinými slovy po nějaké době bude majetek účetní i daňově zcela odepsán a jeho účetní i daňová zůstatková hodnota bude nulová. A to i v případě odepisování do tzv. zbytkové hodnoty, neboť k doopsání majetku v takovém případě dojde při jeho prodeji.

Máme tedy typickou situaci, kdy nám vznikají rozdíly mezi výsledkem hospodaření před zdaněním a daňovým základem. A současně si můžeme být jisti, že někdy v budoucnosti se tyto rozdíly opět srovnají.

Opravné položky

Úvodní příklad byl postaven na opravné položce k zásobám, nicméně potenciál odložené daně si s sebou nese i většina ostatních opravných položek k majetku. Existuje zde ovšem několik málo výjimek, na které je vhodné upozornit.

Tou první jsou opravné položky k pozemkům, resp. k majetku obecně vyloučenému z odepisování. V čem je jejich ojedinelost? Vyplyvá z ustanovení § 24 odst. 2 písm. t) zákona o daních z příjmů, které definuje daňovou neúčinnost ztráty z prodeje takového majetku. Připustíme-li tedy standardní situaci, kdy účetní hodnotou pozemku je jeho nabývací cena a opravnou položku chceme tuto nabývací cenu korigovat směrem dolů, protože skutečná hodnota pozemku poklesla, tak tuto opravnou položku nemůžeme považovat za přechodný rozdíl. Ona nám sice ovlivní transformaci výsledku hospodaření na daňový základ v roce jejího vytvoření, nicméně už nezaznamenáme „protipohyb“ v roce jejího čerpání, tedy v roce prodeje pozemku. Tehdy budeme realizovat účetní ztrátu kompenzovanou čerpáním opravné položky, nicméně nebudeme mít díky zmíněnému ustanovení možnost realizovat i ztrátu daňovou. Opravná položka k pozemkům a k dalšímu majetku vyloučenému z odepisování je tedy rozdílem trvalým.

Druhou skupinou rozdílů jsou opravné položky k pohledávkám. Výjimky pramení ze situace, kdy řada opravných položek k pohledávkám může být díky zákonu č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, daňově účinná, a to buď současně, nebo v budoucnosti. Opravné položky k pohledávkám tak lze rozdělit do tří základních kategorií:

Situace	Rozdíl	Komentář
Účetní opravné položky jsou zároveň i daňovými opravnými položkami	Nevzniká	Opravné položky účetní i daňové jsou totožné, nevzniká tedy žádný rozdíl a nedojde ani k žádné úpravě výsledku hospodaření na daňový základ.
Účetní opravné položky se mohou v budoucnosti změnit na daňové opravné položky	Přechodný	Účetní opravné položky jsou tvořeny nad rámec zákona o rezervách s tím, že v budoucnosti lze očekávat, že daňové opravné položky například posunutím se v čase, a tím i dobou po splatnosti pohledávek, budou dotvořeny. Vytvořený rozdíl se tak v budoucnosti srovná (realizuje).
Účetní opravné položky se v budoucnosti nemohou na daňové opravné položky změnit	Trvalý	Účetní opravné položky jsou tvořeny nad rámec zákona o rezervách s tím, že ani v budoucnosti nebudou splněny podmínky pro tvorbu daňových opravných položek. Vytvořený rozdíl je tak trvalý.

U opravných položek k pohledávkám je tedy jejich posouzení z pohledu odložené daně odvozeno od výhledu do budoucnosti. Pokud oprávněně předpokládáme, že dnešní opravné položky k pohledávkám vytvořené nad rámec zákona o daních z příjmů v budoucnosti nahradí díky splnění stanovených podmínek opravné položky tvořené podle zákona o rezervách, můžeme je považovat za přechodné rozdíly a odloženou daň z nich spočítat.

Rezervy

Obecně je tvorba rezerv daňově neúčinným nákladem, ovšem samotné promítnutí rizika, na které je rezerva tvořena, obvykle daňové dopady má. Nicméně to nelze považovat za absolutní pravidlo, proto opět následuje tabulka s třemi situacemi, které mohou v případě rezerv nastat:

Situace	Rozdíl	Komentář
Tvorba rezervy je daňově účinná	Nevzniká	Typicky se jedná o rezervu na opravu dlouhodobého majetku podle zákona o rezervách. Její tvorba je daňově účinná, proto žádné rozdíly mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem nevznikají.
Tvorba rezervy není daňově účinná, nicméně dopady rizika krytého rezervou daňově účinné jsou	Přechodný	Jedná se o většinu tzv. účetních rezerv, typicky na záruční opravy, dovolené, smluvní sankce apod. Samotná tvorba daňově účinná není, nicméně proplacení dovolených konkrétním zaměstnancům již ano. Rezerva tedy vytváří přechodný rozdíl, který bude v budoucnosti realizován.
Tvorba rezervy není daňově účinná a ani dopady rizika krytého rezervou nebudou daňově účinné	Trvalý	Některé rezervy jsou tvořeny na rizika, která ani v budoucnosti neumožní vznik daňového nákladu. Jedná se například o rezervu na doměrek daně z příjmů, na sankce ze strany správy sociálního zabezpečení apod. Rezerva tedy založí rozdíl mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem, který ovšem v budoucnosti nikdy nezanikne, je tedy trvalý.

Při posuzování rezerv je tedy nutné zvážit, na co jsou tvořeny, jaké bude mít daňové dopady realizace rizika pokrytého rezervou.

Jak na ostatní rozdíly

Odpisy, opravné položky a rezervy jsou nejobvyklejší rozdíly, nicméně zdaleka ne všechny. Pravděpodobně nejhodnějším

ukazatelem rozdílů ve společnosti jsou daňová přiznání k dani z příjmů právnických osob, především ta část, ve které se výsledek hospodaření uvedený na řádku 10 transformuje na daňový základ.

V této části můžete identifikovat rozdíly, které stejnou logikou, která byla použita výše, roztrídíte na dvě skupiny – na rozdíly trvalé a přechodné. Můžete tam tak najít mimo jiné následující položky:

Rozdíl	Přechodný	Trvalý
Neuhrazené smluvní sankce	X	
Náklady na reprezentaci		X
Neuhrazená daň z převodu nemovitostí	X	
Neuhrazené pojistné na zdravotní pojištění a sociální zabezpečení	X	
Vyloučení nákladů na pohonné hmoty a parkovné při využití paušálu na provoz automobilu		X
Rozdíl zůstatkových cen prodaného dlouhodobého majetku		X
Odpis pohledávek		X
Odpis závazků		X
Osvobozené příjmy z dividend nebo podílů na zisku		X
Osvobozený příjem z prodeje dlouhodobých finančních investic		X
Neuhrazené úroky z půjček fyzickým osobám	X	

Pokud budete hledat rozdíly mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem, lze jen doporučit projít si nejen poslední daňové přiznání, ale i přiznání za několik posledních let, neboť řada rozdílů v jednom roce vznikne a po dlouhou řadu let „spí“. Nemusí se tak projevit v každém daňovém přiznání.

O něco jistější metoda je stanovení daňových hodnot jednotlivých položek majetku a závazků, tedy přiřazení daňového ocenění každé položky rozvahy s výjimkou vlastního kapitálu. Daňovou hodnotou je taková částka, která by byla daňově účinná v případě odúčtování konkrétní oceňované položky do výsledku hospodaření. Odúčtujete-li automobil, je daňovou hodnotou jeho daňová zůstatková cena. Odúčtujete-li rezervu na dovolenou, je její daňovou hodnotou nula. Zjistíte tak rozdíly na jednotlivých pozicích a čeká už jen druhý nepřekvapivý krok – stanovení, zda se jedná o rozdíly přechodné či rozdíly trvalé.

Neuplatněné daňové ztráty (a k tomu princip opatrnosti)

Co se do daňové rozvahy, kterou končí předchozí podkapitola, obvykle nevejde, to jsou neuplatněné daňové ztráty minulých let. Naše daňová legislativa umožňuje poplatníkům daně z příjmů, aby svou daňovou ztrátu vytvořenou v jednom roce

použili jako odčitatelnou položku v některém z následujících let, období, po které je možné tento proces provést, je aktuálně omezeno na pět let.

V realitě to pak vypadá tak, že aniž by to bylo z účetnictví na první pohled poznat, budete někdy v budoucnosti díky uplatnění daňových ztrát z minulých let platit nižší daň z příjmů. Společnost tak má potenciál daňové úspory a odložená daň umožňuje tento potenciál ve své účetní závěrce ukázat jako odloženou daňovou pohledávku.

S neuplatněnými daňovými ztrátami a s odloženými daňovými pohledávkami obecně je ovšem spojen ještě jeden úkol, který musíte při stanovení odložené daně splnit. A to posoudit, zda je odložená daňová pohledávka reálná, jinými slovy, zda společnost má skutečně onen zmíněný potenciál budoucích daňových úspor. V případě neuplatněných daňových ztrát to znamená zvážit, zda jste skutečně schopni je v budoucnosti využít, zda vytvoříte dostatečné daňové základy, od kterých ztráty odečtete. Může se stát, že při takové analýze zjistíte, že v zákonem umožněných pěti letech uplatníte jen část ztrát, které jste si vytvořili, u zbytku to jednoduše nestihnete. V takovém případě již zmíněný princip opatrnosti velí, abyste odloženou daňovou pohledávku vypočetli jen z té části daňových ztrát, u nichž jste si přiměřeně jisti jejich využitelností.

A analogicky postupujete i u ostatních odložených daňových pohledávek, tedy v případech, kdy rozdíl mezi výsledkem hospodaření a daňovým základem ukazují na budoucí úsporu. Jsou to situace, kdy je výsledek hospodaření ve srovnání s daňovým základem při vzniku rozdílu nižší. Tedy například u opravných položek, rezerv nebo je-li účetní odepisování dlouhodobého majetku rychlejší než jeho daňová varianta.

Proč jen u odložených daňových pohledávek, proč se stejně nepostupuje i u odložených daňových závazků? Protože jsme opatrní, jak již bylo několikrát v tomto článku poznamenáno. Zatímco o ziscích (budoucích daňových úsporách) účtujeme jen, jsme-li si jimi přiměřeně jisti, o ztrátách (budoucích daňových vícenákladech) účtujeme vždy.

Jak se odložená daň počítá

Pokud máme identifikovány rozdíly a víme, které z nich jsou přechodné, můžeme se pustit do samotného výpočtu odložené daně. A ten je velmi jednoduchý. Pokud standardní splatnou daň pro účely daňového přiznání zjistíme jako součin daňového základu a příslušné sazby daně, platí pro výpočet odložené daně stejný postup. Vynásobíme rozdíly sazbou daně a máme to. V této kapitole se věnujeme první části výpočtu – rozdílům. Odloženou daň je totiž možné stanovit pomocí dvou postupů. Rozdíl mezi nimi tkívá v tom, odkud rozdíly zjišťujeme.

Převažující je tzv. rozvažná metoda, kdy rozdíly zjišťujeme na úrovni účetního a daňového ocenění jednotlivých položek majetku a závazků. Podíváme-li se na konkrétní příklad, pak nás u dlouhodobého majetku budou zajímat rozdíly mezi daňovými a účetními zůstatkovými cenami, u opravných položek jejich rozvažné zůstatky, podobně i u rezerv. Tato metoda je stanovena i našimi účetními předpisy a její výhodou je vyšší jistota zachování kontinuity v přístupu k odložené dani v jednotlivých na sebe navazujících účetních obdobích. Zkrátka na nic nezapomenete, protože pro výpočet využíváte rozvahu jako základní účetní výkaz a zároveň spojnici mezi jednotlivými roky. Vycházíme-li z rozvahy, nikoho pravděpodobně nepřekvapí, že pomocí této metody zjistíme zůstatek odložené daně v rozvaze. Její dopad do výsledku hospodaření je tak odvozen od změny stavu mezi stavem odložené daně v běžném a v minulém období.

Alternativou je tzv. výsledková metoda, kdy je odložená daň vypočtena z jednotlivých dopadů rozdílů do transformace výsledku hospodaření před zdaněním na daňový základ. Vrátíme-li se k příkladu z předchozího odstavce, bude nás u dlouhodobého majetku zajímat rozdíl mezi daňovými a účetními odpisy, u opravných položek jejich změna apod. Výhodou této metody je, že pro ni můžete téměř beze zbytku využít podklady pro sestavení daňového přiznání k dani z příjmů, nicméně velkou nevýhodou je riziko porušení kontinuity. Můžete mít opravnou položkou k dlouhodobému majetku, která se v konkrétním roce nezmění. A odtud je již krátká cesta k jejímu úplnému zapomnění. Zkrátka to vyžaduje o něco více pozornosti.

Výsledková metoda vede ke zjištění změny odložené daně, tedy k dopadu do výsledku hospodaření. Chceme-li zjistit její rozvažný stav, přičteme tuto změnu k zůstatku z předchozího období. Z předchozích řádků by mohlo vyplynout, že výsledková metoda nemá své použití, tak tomu ale není. Lze ji využít jako kontrolní propočít, obě metody totiž nutně musí vést ke stejným závěrům, jen jinou cestou. A použitím obou metod paralelně můžete využít výhod obou a současně odstranit jejich nedostatky.

S jakou sazbou se odložená daň počítá

V předchozí kapitole bylo mimo jiné řečeno, že odložená daň je výsledkem součinu přechodných rozdílů a daňové sazby. Ovšem jaké daňové sazby? Na to odpovídá tato kapitola.

Základní pravidlo je jednoduché. Pro výpočet odložené daňové pohledávky i odloženého daňového závazku použijeme tu sazbu pro daň z příjmů, která je podle platné právní úpravy účinná v období, kdy dojde k realizaci, nebo chcete-li zániku přechodného rozdílu. Jak už to bývá, aplikace snadného pravidla v praxi naráží na některé komplikace. Pokusme se je jednu po druhé objasnit a vypořádat se s nimi.

První z nich je, co je to vlastně sazba daně účinná podle platné právní úpravy. Je to taková sazba, která podle dnes přijatých právních předpisů, tedy především podle dnes platného zákona o daních z příjmů, bude účinná v období, kdy se domníváme, že dojde k realizaci přechodného rozdílu. Vztáhneme-li to na aktuální podmínky, máme situaci výrazně zjednodušenou, protože náš zákon o daních z příjmů pracuje i pro budoucnost s jedinou sazbou, a tou je 19 % pro většinu právnických osob. K sazbě pro fyzické osoby se ještě vrátíme.

Není to ale tak dávno, kdy zákon o daních z příjmů předpokládal situaci postupného poklesu daňové sazby z 24 % na současných 19 %. Ustanovení o sazbě daně z příjmů postupně, jak šel čas, nabývala účinnosti, svou platnost ovšem nabyla přijetím jedné novely. A v takové situaci získává pravidlo o aplikaci daňové sazby na důležitosti.

Představme si případ, kdy disponujeme neuplatněnými daňovými ztrátami ve výši 1 000. Na základě našeho daňového plánování předpokládáme, že z nich uplatníme 800 (zbylých 200 bohužel nestihneme a propadnou nám), a to tak, že ve třetím roce uplatníme 600 a ve čtvrtém roce 200 (v ostatních letech budeme podle našeho plánu generovat ztráty, jejich dopady nebudeme v našem příkladu uvažovat). Současně víme, že se v platném znění zákona o daních z příjmů objevilo ustanovení, že od roku 2016 se snižuje sazba daně z příjmů z 20 % na 19 % a od roku 2018 na 18 %. Jak to bude s odloženou daní z neuplatněných daňových ztrát?

Rok	Sazba daně	Plánované uplatnění daňové ztráty	Odložená daňová pohledávka
2015	20 %	0	0
2016	19 %	0	0
2017	19 %	600	114
2018	18 %	200	36
2019	18 %	0	0
Celkem		800	150

V roce 2017 jsme pro výpočet použili sazbu 19 % a v roce 2018 sazbu 18 %. Pokud si zkusíte propočítat průměrnou daňovou sazbu, kterou jsme pro výpočet použili, pak z podílu hodnoty odložené daně ve výši 150 a uplatněné daňové ztráty ve výši 800 vyjde hodnota 18,75 %, tedy sazba stojící „mezi“ námi použitými. Tento propočet má svůj opodstatněný význam.

Přejděme na jiný případ, ve kterém se nám mohou projevit uzákoněné změny v sazbě daně z příjmů, a tím jsou rozdíly

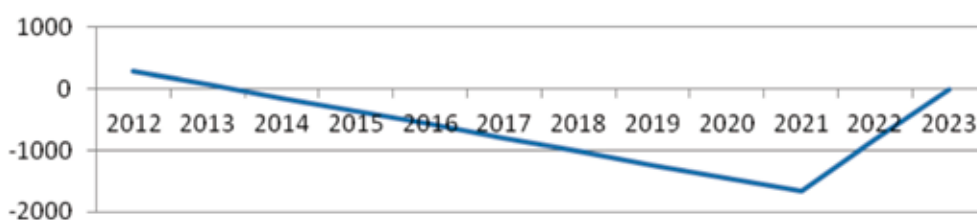
v zůstatkových cenách dlouhodobého majetku. Sazby daně z příjmů se nám budou vyvíjet stejně jako v předchozím případě. K tomu doplníme, že odepisujeme majetek v pořizovací hodnotě 10 000 pořízený před dvěma lety. Pro daňové odepisování zvolíme rovnoměrnou metodu ve 3. odpisové skupině, pro účetní odepisování rovnoměrné odepisování na dobu dvanácti let. Jak to bude vypadat tentokrát?

Rok	Sazba daně	Účetní odpisy (ÚO)	Daňové odpisy (DO)	Rozdíl DO–ÚO	Účetní zůstatková cena (ÚZC)	Daňová zůstatková cena (DZC)	Rozdíl DZC–ÚZC	Odložená daň (výsledkově)	Odložená daň (rozvažně)
2012	20 %	833	550	-283	9167	9 450	283	-56	-56
2013	20 %	833	1 050	217	8 333	8 400	67	44	-12
2014	20 %	833	1 050	217	7 500	7 350	-150	39	27
2015	20 %	833	1 050	217	6 667	6 300	-367	39	66
2016	19 %	833	1 050	217	5 833	5 250	-583	39	105
2017	19 %	833	1 050	217	5 000	4 200	-800	39	144
2018	18 %	833	1 050	217	4 167	3 150	-1 017	39	183
2019	18 %	833	1 050	217	3 333	2 100	-1 233	39	222
2020	18 %	833	1 050	217	2 500	1 050	-1 450	39	261
2021	18 %	833	1 050	217	1 667	0	-1 667	39	300
2022	18 %	833		-833	833		-833	-150	150
2023	18 %	833		-833	0		0	-150	0

Budete-li výpočty kontrolovat, zjistíte, že odložená daň spočtená pro jednotlivé roky neodpovídá součinu rozdílu daňových a účetních odpisů a příslušné sazby daně daného roku. Je to díky aplikaci úvodního pravidla, tedy že je nutné použít sazbu daně účinné v období, ve kterém dojde k realizaci rozdílu. A z našeho příkladu vyplývá, že s výjimkou prvního období až do roku 2021 včetně rozdíly vznikají, vždyť

rozdíl zůstatkových cen stále roste. Až s koncem daňového odepisování se rozdíly začínají snižovat, realizují se. Máme-li spočítat odloženou daň správně, musíme použít sazbu účinnou až od roku zlomu, v našem případě roku 2022. Graficky to lze vyjádřit prostřednictvím vývoje rozdílu daňové a účetní zůstatkové ceny v čase. Ohne-li se křivka druhým směrem, začíná docházet k realizaci.

Rozdíl DZC a ÚZC

Zdá se vám situace s různými sazbami daně z příjmů nereálná nebo téměř vyloučená? Posuňme se o kousek dál k fyzickým osobám, společníkům veřejných obchodních společností nebo ke komplementářům. Tito všichni mají to společné z pohledu odložené daně, že se na jejich podnikatelské příjmy vztahuje sazba daně z příjmů fyzických osob. I oni mohou počítat odloženou daň, a promítat tak časové disproporce mezi platbami daně a reálnými daňovými náklady.

Sazba pro výpočet odložené daně u fyzických osob má svá přirozená specifika. Zatímco u právnických osob můžeme uvažovat jednu sazbu stanovenou zákonem o daních z příjmů, u osob fyzických je nutné uvažovat jejich celkové zdanění, tedy nejen daň z příjmů ovlivněnou případnou solidární přírůžkou, slevami na dani a odčitatelnými položkami, ale i odvody za sociální zabezpečení a zdravotní pojištění včetně případných stropů pro odvody apod. Nelze tedy prostým způsobem převzít hodnotu 15 %, ale pro konkrétního poplatníka spočítat právě tu jeho efektivní sazbu nákladů na odvody státu. Ovlivněnou například dočasným snížením slevy na poplatníka, kterou jsme nedávno zažili v souvislosti s povodněmi a která tak má obdobné dopady jako plánované změny sazby daně.

A co kompenzace pohledávky se závazkem

Z některých přechodných rozdílů vzniká odložená daňová pohledávka, z některých naopak odložený daňový závazek. V zásadě všechny účetní standardy, včetně těch českých nebo IFRS, umožňují tyto pohledávky a závazky kompenzovat. Nicméně i zde je nutné mít na paměti několik pravidel.

Tím prvním pravidlem je jurisdikce jednotlivých pohledávek a závazků. Budeme-li uvažovat odloženou daň na úrovni jednotlivé společnosti, pravděpodobně ve významné většině případů nenarazíme. Nicméně při stanovení odložené daně u konsolidované účetní závěrky již musíme zvažovat, zda je možné

kompenzovat odloženou daňovou pohledávku české společnosti s odloženým daňovým závazkem například slovenské společnosti. Lze předpokládat, že to možné nebude.

České účetní standardy se dlouhodobostí odložené daně nezabývají. Jsou v tom poněkud osamocené, například IFRS přirozeně rozlišují, zda je odložená daňová pohledávka krátkodobá (realizace přechodného rozdílu nastane v období do jednoho roku), nebo dlouhodobá. A tak nám vzniká další omezení pro kompenzaci pohledávek a závazků z titulu odložené daně – nelze kompenzovat například odloženou daňovou pohledávku z neuplatněných daňových ztrát, které využijeme v příštím roce, s odloženým daňovým závazkem z rozdílu zůstatkových cen dlouhodobého majetku, k jehož realizaci dojde až v následujících deseti letech.

Shrneme-li to, v českém účetnictví můžeme skutečně hrnout vše na hromadu. Tedy odložené daňové pohledávky, u nichž jsme si přiměřeně jisti jejich uplatnitelností, s odloženými daňovými závazky. Dostaneme-li se při našich výpočtech mimo hranice České republiky a českého účetnictví, musíme při kompenzaci zvažovat, kde a kdy se budou jednotlivé rozdíly zavádějící důvody pro vykazování odložené daně realizovat.

Kdo a jak účtuje o odložené dani

Víme-li, jak odloženou daň zjistit, můžeme ji zaúčtovat. Začneme ale tím, kdo o odložené dani účtovat musí a kdo ne.

Podíváme-li se do českých účetních předpisů, konkrétně například do ustanovení § 59 odst. 1 vyhlášky č. 500/2002 Sb. a do § 18 odst. 3 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, pak zjistíme, že účtování o odložené dani není povinné pro všechny účetní jednotky. Tato zmíněná ustanovení nás dovedou k závěru, že tuto povinnost mají pouze akciové společnosti a ostatní účetní jednotky, které mají zákonnou povinnost nechat ověřit svou účetní závěrku auditorem, jinými slovy povinně sestavují svou účetní závěrku v tzv. plném rozsahu. Ponechme na zvážení

čtenáře, zda s ohledem na úvod tohoto článku, který vysvětluje koncept odložené daně ve vazbě na akruální princip, není vhodné o odložené dani účtovat i v ostatních případech. Naše účetní předpisy tento dobrovolný přístup výslovně umožňují.

Vznikne-li nám povinnost o odložené dani účtovat, případně rozhodneme-li se k tomuto kroku dobrovolně, budeme nutně postaveni do situace „jak začít“. I tady nám pomohou naše účetní předpisy a nejen ony.

Jsmo tedy v situaci, kdy poprvé účtujeme o odložené dani. Vezměme si k ruce Český účetní standard pro podnikatele číslo 003 (případně jeho analogii pro jiné účetní jednotky) a v jeho třetí části zjistíme, že v prvním roce účtování musíme odloženou daň stanovit hned dvakrát. Je to opět díky akruálnímu principu a současně i principu srovnatelnosti období. Tyto dva principy nás totiž navedou k tomu, abychom nejprve spočítali odloženou daň k prvnímu dni účetního období a její dopad

vykázali na vrub nebo ve prospěch vlastního kapitálu, to podle toho, zda výsledkem bude odložená daňová pohledávka nebo odložený daňový závazek. Důvodem je skutečnost, abychom náklady nebo výnosy spojené s pohyby odložené daně v minulých obdobích vykázali v těchto minulých obdobích a neovlivnili aktuální výsledek hospodaření.

Budeme-li mít tento krok za sebou, spočteme odloženou daň naopak k poslednímu dni účetního období. Pravděpodobně se bude výsledek lišit od prvního výpočtu, a to o tu část odložené daně, která má svůj původ v běžném účetním období a o tu už náš letošní výsledek hospodaření očistíme. Aby to bylo zřejmější, vraťme se k našemu příkladu s pohybem sazeb a dlouhodobým majetkem a představme si, že nám v roce 2014 vznikla povinnost o odložené dani účtovat. Jak bude účtování vypadat?

Transakce	Částka	MD	Dal
Odložená daň k 1. 1. 2014	12	481	428
Změna odložené daně k 31. 12. 2014	39	592	481

Spočtete-li si konečný zůstatek účtu odložené daně 481 k 31. 12. 2014, vyjde vám hodnota 27 odpovídající hodnotě z tabulky vývoje odložené daně u dlouhodobého majetku.

K prvnímu účtování ještě jedna malá, nicméně podstatná poznámka. Uvažujme situaci, kdy máme povinnost účtovat o odložené dani a máme například jediný přechodný rozdíl, neuplatněné daňové ztráty. Z nich vzniká odložená daňová pohledávka, neboť daňové ztráty znamenají budoucí úsporu. Protože jsme si vědomi principu opatrnosti a naší povinnosti zvážit uplatnitelnost odložené daňové pohledávky, rozhodli jsme se díky našemu daňovému plánu a z něj vyplývajícím závěru, že se nám ztráty uplatnit nepodaří, že odloženou daňovou pohledávku v rozvaze nevykážeme. Až potud je to opakování již výše řečeného.

Rok se s rokem sejde a naší společnosti se začne dařit, což má vliv i na naše daňové plánování. Díky novým informacím už oprávněně předpokládáme, že část daňových ztrát využijeme. Jak budeme o této změně odložené daně účtovat? Poměrně častý přístup je ten, že se na tuto situaci společnost dívá jako na první účtování o odložené dani, vždyť před rokem jsme nic neúčtovali. Nicméně to není tak úplně pravda. Naše společnost o odložené dani v minulém roce, kdy usoudila na propadnutí všech ztrát, účtovala, byť s nulou. V roce následujícím, kdy přepracovala své daňové plány a naději na uplatnění části ztrát oživila, došlo ke změně odložené daně z nuly na nenulovou odloženou daňovou pohledávku. A celá změna této odložené daně náleží do výsledku hospodaření tohoto období, neboť právě v něm i došlo ke změně náhledu na uplatnitelnost daňových ztrát.

K uváděné problematice se vyjádřila i Národní účetní rada (www.nur.cz) ve své interpretaci číslo I-9. A její závěry se shodují s výše popsaným.

Na příkladu s prvním účtováním o odložené dani jsme si i ukázali, jak se odložená daň obecně účtuje. V rozvaze je jí vyhrazen účet na konci rozvažné části účtové osnovy pro podnikatele, tedy účet číslo 481. Výsledkovým partnerem je jí účet 592, tedy účet následující za účtem pro splatnou daň z příjmů. V případě, že nastanou okolnosti pro účtování odložené daně z mimořádné činnosti, je účet 592 nahrazen účtem 594, nicméně jeho využití bude omezené vzhledem k nízké četnosti výskytu událostí s dopadem do mimořádného výsledku hospodaření.

Sluší se podotknout, že ne příliš často, nicméně může docházet k situacím, kdy se rozdíly dávající důvod pro vznik odložené daně nepromítají do výsledku hospodaření, ale přímo do vlastního kapitálu. Nejčastěji to bývá z důvodu přecenění dlouhodobých finančních investic nebo derivátů zajišťujících peněžní toky, případně se jedná o dopady různých přeměn společností. Odložená daň z těchto rozdílů se účtuje tam, kde jsou rozdíly zachyceny, tedy přímo do vlastního kapitálu, a to ve prospěch, nebo na vrub výsledků hospodaření minulých období (účty 428 a 429 pro podnikatele). Budete-li mít v takových případech pochybnosti o tom, zda účtovat na stranu MD nebo na stranu Dal, připomeňte si, že daň je obecně kompenzačním nástrojem, má opačný pohyb, než jaký má samotný rozdíl. Dojde-li přeceněním derivátů zajišťujících peněžní toky na reálnou hodnotu ke zvýšení vlastního kapitálu, odložená daň tyto účinky sníží.

Odsouhlasení celkového daňového nákladu

Víme proč sledovat odloženou daň, umíme ji spočítat a zaúčtovat. Účetnictví je nicméně i o ověřování, kontrole, že námi použité postupy jsou správné. Nejinak je tomu i v případě odložené daně, která pro svou kontrolu využívá nástroje odsouhlasení celkového daňového nákladu.

Jakkoli to může znít složitě, jedná se o poměrně jednoduchou proceduru spočívající v následujících krocích:

1. Zjistíme náš **celkový daňový náklad** za účetní období, jinými slovy sečteme splatnou a odloženou daň v naší výsledovce. Na co si musíme dát pozor, je strana účtu, na které je odložená daň ve výkazu zisku a ztráty zachycena. Zatímco splatná daň bude pravděpodobně vždy nákladem, odložená daň může být nákladem (a pak ji ke splatné dani připočteme), ale i výnosem (pak ji od splatné daně odečteme).
2. Spočteme naši **fiktivní daň** jako součin výsledku hospodaření před zdaněním a daňové sazby účinné v běžném účetním období. Dozvíme se tak, kolik bychom platili daň, pokud by neexistovaly žádné rozdíly mezi výsledkem hospodaření před zdaněním a daňovým základem, jinými slovy jako by se daň vyměřovala přímo z účetnictví. V realitě tomu tak není, proto název fiktivní daň.
3. Určíme **rozdíl mezi celkovým daňovým nákladem a fiktivní daní**. Tedy o kolik více či méně je náš reálný daňový náklad jiný než fiktivní daň.
4. **Vysvětlíme si a zdůvodníme** rozdíl zjištěný podle předchozího bodu. On ten rozdíl může obecně vzniknout jen z následujících důvodů:
 - a) jako dopad **trvalých rozdílů**, tedy rozdílů, které nevstoupily do propočtu odložené daně a neovlivnily náš celkový daňový náklad,
 - b) vlivem naší **změny odhadu** v uplatnění odložené daňové pohledávky, kdy jsme například v jednom roce do výpočtu odložené daně z důvodu opatrnosti nezahrnuli rozdíly vzniklé z účetních rezerv, abychom o rok později na základě nových informací už počítali v odložené dani i s nimi,
 - c) a posledním důvodem je **změna sazby daně**, kterou jsme v minulém a v letošním roce pro výpočet odložené daně použili, kdy rozdíl mezi celkovým daňovým nákladem a fiktivní daní je ovlivněn právě touto částí odložené daně, která odpovídá samotné změně sazby daně.

Podaří-li se nám vysvětlit kompletní rozdíl mezi celkovým daňovým nákladem a fiktivní daní, máme dostatečně ověřeno, že námi spočtená a zachycená odložená daň je v pořádku. A že máme hotovo. A především, že zároveň umíme s odloženou daní pracovat.

Autor je auditorem a daňovým poradcem